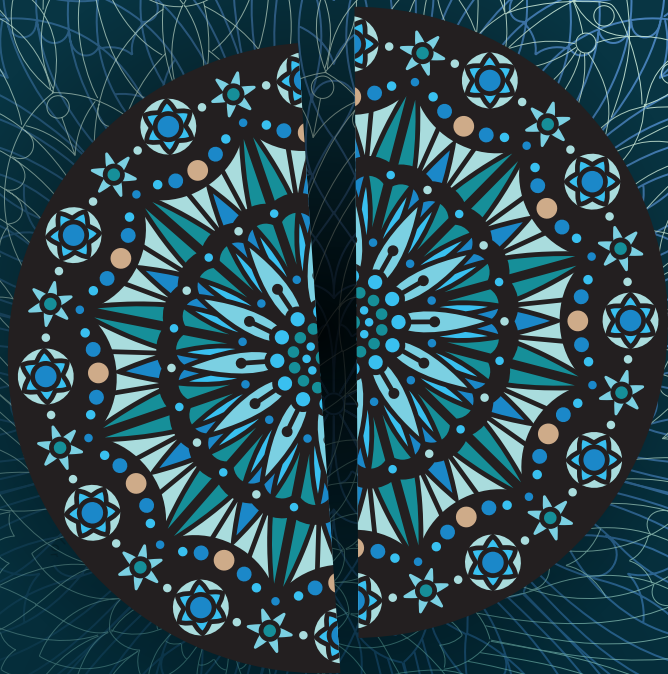

ADALBERT MARKOVIĆ
DVIJE MISE — TWO MASSES

ADALBERT MARKOVIĆ

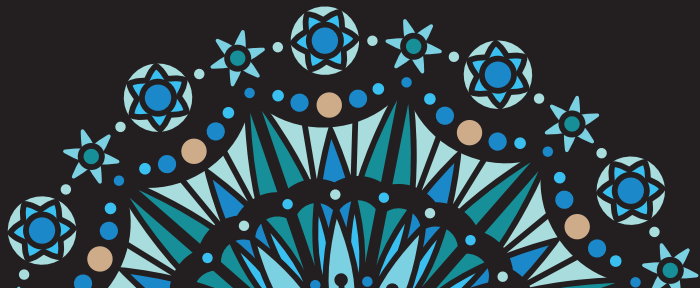
DVIJE MISE – TWO MASSES

Pjevački zbor Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku
The Choir of the Academy of Arts and Culture in Osijek

Antoaneta Radočaj-Jerković, dirigentica / conductor

Valentina Fridrich, sopran / soprano

Milan Hibšer, orgulje / organ

ADALBERT MARKOVIĆ:

**Hrvatska misa in D – Hvalite Gospodina za mješoviti
zbor i orgulje | Croatian Mass in D – Praise the Lord
for mixed choir and organ (1990.)**

1. *Gospodine, smiluj se | Lord, have mercy* 4:03
2. *Slava | Glory* 4:24
3. *Svet i Blagoslovljen | Holy and Blessed* 4:37
4. *Jaganjče Božji | Lamb of God* 5:19

**Hrvatska misa – Ivan Pavao II. za ženski zbor, sopran
solo i orgulje | Croatian Mass – John Paul II for
female choir, soprano solo and organ (1982.)**

5. *Gospodine | O Lord* 2:59
6. *Slava | Glory* 3:34
7. *Svet | Holy* 2:26
8. *Jaganjče Božji | Lamb of God* 2:51

Ukupno vrijeme | Total time: 30:20

Skladatelj i pedagog **ADALBERT MARKOVIĆ** (Zagreb, 19. veljače 1929. – Zagreb, 5. siječnja 2010.) završio je studij kompozicije 1959. kod L. M. Škerjanca na Akademiji za glazbu u Ljubljani. Od 1954. u Zagrebu je srednjoškolski nastavnik, 1957. – 1961. glazbeni urednik Radio-Zagreba, 1961. – 1972. profesor na Muzičkoj školi *Pavao Markovac* i 1972. – 1978. na Pedagoškoj akademiji. Od 1978. – 1999. najprije je docent, potom redoviti profesor te pročelnik Odsjeka za glazbenu kulturu na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu. Od 1985. do 2003. profesor je na Pedagoškom fakultetu u Osijeku. Od 1945. vodio je amaterske zborove, pa je, između ostalog, 1961. – 1971. bio dirigent SKUD-a *Ivan Goran Kovačić* u Zagrebu. Od 1967. neprekidno je aktivan u Hrvatskom društvu skladatelja i u SOKOJ-u. Predsjednik Hrvatskog društva skladatelja bio je u tri navrata: od 1986. do 1988., od 1992. do 1995. i od 1998. do 2000., a glavni tajnik od 1967. do 1979. Umjetnički voditelj Dana hrvatske glazbe bio je od 1979. do 1990. Posebno se bavio zaštitom autorskoga prava, društvenim priznanjem statusa skladatelja te promicanjem hrvatskoga glazbenog stvaralaštva u zemlji i inozemstvu. Bio je vršitelj dužnosti generalnog sekretara i predsjednika Odbora za zaštitu autorskih prava SOKOJ-a te predsjednik Udruženja muzičkih pedagoga Hrvatske. Autor je velika opusa, u kojemu su zastupljene gotovo sve glazbene vrste osim opere. Nagrade: Nagrada *Vladimir Nazor* za životno djelo (1991.); Nagrada grada Zagreba (1993.); Nagrada *Boris Papandopulo* Hrvatskoga društva skladatelja (1998.); Nagrada za životno djelo Hrvatskoga društva glazbenih i plesnih pedagoga (1998.); odličje Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića (1995.); odličje Reda Danice hrvatske s likom Antuna Radića (1997.); Festival hrvatske tamburaške glazbe: 13 zlatnih plaketa *Tambura Paje Kolarića*, jedna srebrna plaketa, dvije zlatne medalje.

„Kako vrijeme odmiče i uspostavlja se potrebna distanca spram događaja u hrvatskoj glazbi druge polovine 20. stoljeća, tako je misao o složenosti našega skladateljskoga krajolika sve više temeljena na polazištima što tu složenost ne razabiru isključivo kroz oprečnost estetskih gledišta, nego važan prostor hrvatskih skladateljskih aktivnosti tog razdoblja pripada idejama koje su ishodile iz tradicionalnih skladateljskih vrijednosti i tek su tu i tamo dopuštale iskorak u novo, videći to novo ne kao drastičan zahvat u svjetonazoru, nego tek kao jednu od mogućnosti pridodanu onim postojećima, poznatim i iskušanim. Grupa skladatelja takvih – dakako, ovdje uzetih samo načelno – skladateljskih uporišta, ponegdje nazivana i trećom strujom hrvatskih skladatelja – utisnula je, međutim, nezanemariv trag u povijest hrvatske glazbe druge polovine 20. stoljeća, ne samo zbog – u nekim slučajevima – antologijskih ostvarenja nego i zbog mjesta i položaja unutar same strukture tog stvaralaštva, kojoj je složenost istodobno trajućih različitih skladateljskih estetika osigurala potrebnu ravnomjernost uporišnih točaka na koje se oslanjala budućnost te glazbe.

Jedan od istaknutih pripadnika te grupe skladatelja svakako je **Adalbert Marković** (1929. – 2010.), skladatelj čija su specifična skladateljska zanimanja obuhvatila područja ponajviše komorne i zbarske te glazbe za tamburaške ansamble s nekoliko bitnih ostvarenja na području vokalnoinstrumentalne glazbe. Na područjima od skladateljeva pretežnog interesa moguće je razabrati specifične značajke koje definiraju autorov umjetnički izraz i moglo bi ih se opisati kao a) emocionalizirani slog koji sam autor naziva neoromantičkim poimanjem obradbe tonske građe kao njegovo generalno obilježje. To se generalno obilježje, međutim, temelji na izrazitom osjećaju za lirski element u glazbi, koji će u ranijim

godinama stvaralaštva gotovo u pravilu biti nadograđivan bujnošću izraza, boja i orkestracije te ‘snažnih kinetičkih energija’ – kako je zapisao Borko Špoljarić – a sublimirat će se u kasnijim razdobljima u razveden i organiziran izraz, često gotovo lapidarno koncentriran u nastojanju da se što oskudnijim sredstvima postigne što dojmljiviji učinak; b) sklonost prema krajnje sublimiranom iskazu, što se najviše očituje u tretiranju forme, a nerijetko može biti i u suprotnosti s a); c) pjesništvo kao nadahnuće, a u uskoj vezi s artikulacijom oblika; posljedica je d) trajni interes za vokalnost, podjednako na području zbarske glazbe, kao i solo pjesme ili pak vokalnog elementa kao čistog, značenjem riječi netaknutog izvora zvuka.

Dvije velike grupe djela – zbarska i ona posvećena tamburaškim ansamblima – nastajale su dijelom iz utilitarnih, praktičnih razloga, poticane potrebama pojedinih amaterskih ili, rjeđe, profesionalnih ansambala ili tematskih festivala poput Festivala hrvatske tamburaške glazbe u Osijeku, a dijelom iz sklonosti određenoj vrsti glazbenog iskaza. Dakako, vokalni je idiom, rečeno je već, na ljestvici tih sklonosti vrlo visoko, a ta ga sklonost prati još iz mladih dana, iz razdoblja kada se intenzivno bavio zborovima i zbarskom glazbom. Zbarska je glazba jedno od područja gdje se vidi ne samo širina Markovićeva zanimanja nego je to područje koje potvrđuje raniju tvrdnju o otklonima u novo, točnije – o uključivanju pojedinih spoznaja o novome u tradicionalni glazbeni izraz. Pritom se uvijek vodio vlastitim iskustvom praktičnoga glazbenika svjesnog potreba, ali i mogućnosti hrvatskoga, ponajprije amaterskog zbarskog pjevanja. Stoga je njegov zbarski slog uvijek čitak, formalno jasno zasnovan i pregledan, u suglasju s izabranim tekstovnim predloškom. Kretanje se zbarske mase u njegovu djelu uvijek funkcionalno usklađuje

sa stihom, i o tome ovisi i primjena pojedinih elemenata karakterističnih za Markovićev izraz; to znači modalnost, metričke pojedinosti, primjena polifonije te značajki glazbenoga folklora određenih regija, koje potom određuju i specifičnu boju, kolorit djela u cjelini.“ (Erika Krpan: *Adalbert Marković*, Cantus, 2004., str. 9-10.)

Važan dio zbornog dijela Markovićeve opusa sadrži više djela duhovnoga karaktera, među njima čak šest misa: prva je nastala 1955. godine, a posljednja 1990. Duhovni dio Markovićeve opusa pokazuje razvoj temeljnih skladateljevih značajki, osobito dojmljivih u **dvjema misama** koje su sadržajem ovoga tonskog zapisa. U Markovićevu skladateljskom slogu sve je jasno, transparentno i odvija se po pravilima naslijeđa, koja autor poštuje i rijetko se upušta u otklone. Marković je držao do formalne preglednosti i jasnog ustroja svojih skladbi, temeljeći tu preglednost ponajvećma na tradicijom naslijeđenim pravilima. Međutim, u objema misama na ovome nosaču zvuka autor je izostavio *Credo*. Danas je gotovo nemoguće pretpostaviti zašto je to učinio: je li time manifestirao neka osobna pitanja i sumnje ili mu je naprosto glazbena građa uvjetovala određeni slijed glazbenih događanja? Sjećanje na autora i njegova umjetnička i osobna gledišta daje prednost drugoj opciji, što na određeni način potvrđuje ne samo formalna jasnoća pojedinih stavaka nego i nastojanje da unutar svakog od njih pokrene događaje koji ga oživljuju na specifičan način, bilo da su posrijedi modulacije, imitativni postupci, bilo rad s motivom. Značajka je svekolike Markovićeve vokalno-instrumentalne glazbe čvrsta i jasna povezanost glazbenog protoka i teksta. „Markovićeve je pažnja usmjerena na dramaturgiju glazbene forme koja pojedinim motivima i glazbenim frazama povjerava snažne kinetičke energije što, na način ljudskoga govora, uvijek prema naprijed usmjeravaju njezin jedinstven

glazbeni protok.“ (Borko Špoljarić, komentar uz CD *Adalbert Marković: Moments musicaux*, HDS/MBZ/HDS, Zagreb, 1999.). Orguljaška potpora u obje mise nije samo oslonac za intonaciju nego je čvrsto usađena u polifono tkivo skladbi, a solistička dionica soprana u *Hrvatskoj misi – Ivan Pavao II.* za ženski zbor, sopran solo i orgulje iz 1982. godine više je pridružena pojedinačna molitva koja natkriljuje i pridružuje se pjevu ansambla. Po svom duhovnome opusu – podjednako brojem kao i po umjetničkoj vrijednosti – Marković je sljedbenik najistaknutijih hrvatskih autora 20. stoljeća na području duhovne glazbe, kao što su Anselmo Canjuga i Albe Vidaković. Bez dvojbe, to je glazba čiju najveću vrijednost čini živa izvedba. Točno je primijetila ugledna varaždinska profesorica i zborovođa, Dada Ruža: „To je opus koji, kako za autorova života, tako i sada, kad se taj život ugasio, nastavlja živjeti i zvučati u programima pjevačkih zborova, i to u rasponu od skromnih školskih priredaba, pa do najuglednijih međunarodnih natjecanja.“ (Cit. prema David Rožmarić: *Adalbert Marković: Hrvatska misa in D*, <https://zir.nsk.hr> – pristupljeno 25. travnja 2022.)

Erika Krpan

Dr. ANTOANETA RADOČAJ-JERKOVIĆ, dirigentica i glazbena pedagoginja, diplomirala je solo pjevanje na Muzičkoj akademiji u Zagrebu i Glazbenu kulturu na Pedagoškom fakultetu u Osijeku. Magistrirala je Zborsko dirigiranje na Fakultetu za glazbenu i vizualnu umjetnost Sveučilišta u Pečuhu (Mađarska) te Glazbenu pedagogiju na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Doktorirala je s temom iz područja zbarske pedagogije na doktorskom studiju pedagogije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Dirigentski se usavršavala u inozemstvu – u Mađarskoj, Njemačkoj i Sjedinjenim Američkim Državama, na prestižnim glazbenim akademijama kao što su Eastman School of Music i Westminster Choir College. Zaposlena je na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku, gdje u statusu izvanredne profesorice predaje kolegije iz područja zbarske umjetnosti, dirigiranja i glazbene pedagogije te obnaša dužnost prodekanice za nastavu i studente. Ostvarila je brojna koncertna gostovanja u Hrvatskoj, Grčkoj, Italiji, Njemačkoj, Mađarskoj, Poljskoj, Velikoj Britaniji, Austriji, Bosni i Hercegovini, Bugarskoj, Kanadi, Kini, Švedskoj, Francuskoj, Rusiji, Sjedinjenim Američkim Državama i Australiji. Posebno značajne uspjehe postigla je s Vokalnim ansamblom *Brevis*, s kojim je 2013. godine nastupila u dvorani Carnegie Hall u New Yorku (SAD), 2016. u Grand Philharmonic Hall te State Academic Capella u Sankt Peterburgu (Rusija) te 2017. godine u Sydney Opera House u Sydneyju (Australija). Za svoj umjetnički rad primila je više od trideset nagrada na nacionalnim i međunarodnim natjecanjima pjevačkih zborova. Dobitnica je javnog priznanja *Grb Grada Osijeka* za osobit doprinos glazbenoj kulturi i umjetnosti. Snimala je za radio i televiziju te objavila dvanaest nosača zvuka, od kojih se posebno izdvaja posljednji: *Vokalni ansambl Brevis – Zborsko putovanje kroz stoljeća*, u izdanju Croatia Records (2020.). Objavljuje i izlaže radove iz područja glazbene pedagogije i zbarskoga

pjevanja u zemlji i inozemstvu. Do sada je objavila dvije knjige: *Pjevanje u nastavi glazbe* i *Zborsko pjevanje u odgoju i obrazovanju* te uredila nekoliko zborničkih izdanja. Članica je nacionalnih i međunarodnih žirija na natjecanjima zbarske glazbe te redovito održava seminare, predavanja i radionice za voditelje pjevačkih zborova.

Orguljaš **MILAN HIBŠER** diplomirao je filozofiju i religijsku kulturu na Filozofsko-teološkom Institutu Družbe Isusove u Zagrebu. Nakon studija filozofije upisuje Institut za crkvenu glazbu Katoličkog bogoslovnoga fakulteta u Zagrebu, gdje orgulje studira i diplomira kod prof. Mirte Kudrne, a improvizaciju kod prof. Ante Knešaureka. Redovito pohađa seminare i majstorske tečajeve interpretacije orguljaške glazbe, od kojih valja istaknuti: José Luis González Uriol (Španjolska), Roman Perucki (Poljska), Mario Penzar (Hrvatska), Karen de Pastel (Austrija), Danijel Drilo (Njemačka), Gabriel Bestion de Camboulas (Francuska), Lorenzo Ghielmi (Italija) itd. Završio je magistarski studij orgulja i sakralne glazbe (s najvišim ocjenama – pohvalama *summa cum laude*) na Akademiji za glasbo u Ljubljani u klasi prof. Marija Perestegija (orgulje), prof. Maksa Strmčnika (improvizacija) i prof. Ivana Florjanca (orguljaška kompozicija). Za magistarski recital izveden na orguljama franjevačke crkve u Ljubljani dobio je *Prešernovu nagradu*. Kao orguljaš korepetitor, improvizator i aranžer snimio je nekoliko CD-a. Bavi se skladanjem liturgijske, komorne, zbarske i orguljaške glazbe te je pridruženi član Hrvatskog društva skladatelja i član Hrvatskog društva glazbenih umjetnika. Za svoj skladateljski rad dobio je dvije brončane nagrade na međunarodnom natječaju za nove skladbe, *Cro Patria*, 2018. i 2019. godine te drugu nagradu na natječaju Hrvatskog sabora kulture 2020. godine. Jedan je od rijetkih hrvatskih orguljaša koji se aktivno bavi orguljaškom improvizacijom. Član

je uredničkog vijeća znanstvenog časopisa za sakralnu glazbu, *Sveta Cecilija*. Kao orguljaš nastupao je u BiH, Sloveniji, Austriji, Italiji, Češkoj i Mađarskoj, a u Hrvatskoj je svirao na svim većim festivalima orguljaške glazbe (Orgulje zagrebačke katedrale, ciklus Orgulje Heferer, Zvuci orgulja zagrebačke katedrale, Ars organi Sisciae, Orguljaška baština otoka Visa, Orguljaške večeri u požeškoj katedrali, Orguljski festival „Petar Nakić” itd.). Glavni je orguljaš u svetištu sv. Antuna Padovanskog na Sv. Duhu u Zagrebu, a povremeno je svirao i u zagrebačkoj katedrali. Predaje improvizaciju, organografiju i orgulje na Institutu za crkvenu glazbu Katoličkog bogoslovnoga fakulteta u umjetničko-nastavnom zvanju docenta.

Sopranistica **VALENTINA FRIDRICH** završila je osnovnu i srednju glazbenu školu, smjer – klavir, u razredu profesorice Emilije Navratil. 2020. godine diplomirala je pjevanje s pohvalom *summa cum laude* na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku, u klasi profesora Vlahe Ljutića. Na Međunarodnom natjecanju *Lav Mirski* 2016. godine osvaja prvu nagradu u kategoriji komornih ansambala, a 2017. prvu nagradu u kategoriji mjuzikla. U akademskoj godini 2016./2017. nagrađena je Rektorovom nagradom kao članica Opernog ansambla Umjetničke akademije u Osijeku, koji umjetnički vodi profesor dr. Berislav Jerković, za izvedbu opere *Ljubavni napitak* Gaetana Donizettija. U akademskoj godini 2018./2019. dodijeljena joj je Dekaničina nagrada za postignut uspjeh u umjetničkom radu na području glazbene umjetnosti i uspjeh tijekom studija. U akademskoj godini 2017./2018. sudjeluje kao članica već spomenutog ansambla, u ulozi *Cherubina*, u pripremi i izvedbi opere *Figarov pir* W. A. Mozarta, a iduće godine u operi *Gianni Schicchi* Giacoma Puccinija, u ulozi *Ciesce*. U akademskoj godini 2018./2019. sudjeluje u pripremi i koncertnoj premijeri

opere *Čarobna frula* W. A. Mozarta, u ulozi *Druge dame*, pod ravnanjem dirigenta i glazbenog ravnatelja Mađarske nacionalne opere iz Budimpešte, Balázsa Kocsára. Redovito je nastupala na koncertima i sudjelovala u projektima u organizaciji Odsjeka za Glazbenu umjetnost na Akademiji. Kratko vrijeme bila je članica zbora Opere Hrvatskog narodnog kazališta u Osijeku, nakon čega započinje svoj pedagoški rad kao učiteljica klavira. U svoje privatno vrijeme nastavlja se aktivno baviti pjevanjem, ponajviše sakralne glazbe, u Šibeniku, gdje trenutačno živi i radi.

PJEVAČKI ZBOR AKADEMIJE ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

najstariji je i najreprezentativniji umjetnički ansambl Akademije. Započeo je s radom 1985. godine osnivanjem sveučilišnog studija Glazbene kulture na Pedagoškom fakultetu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Od 2004. do 2018. godine nastavio je djelovati na Umjetničkoj akademiji, od 2018. do danas djeluje na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku. Kako kroz povijest, tako i danas *Akademski pjevački zbor* predstavlja važan dio identiteta Odsjeka za glazbenu umjetnost, te je omiljeno mjesto susreta i umjetničkog djelovanja svih studenata i svih generacija. Dirigent i umjetnički voditelj zbora od osnutka do 2006. godine bio je red. prof. mr. art. Josip Jerković, a od 2006. godine zbor vodi izv. prof. art. dr. sc. Antoaneta Radočaj-Jerković. Do sada je zbor ostvario zavidan broj različitih i značajnih projekata, koji se sastoje od međunarodnih koncertnih turneja i suradnji (Slovenija, Austrija, Mađarska, Srbija, Bosna i Hercegovina, Francuska, Belgija, Nizozemska, Njemačka, Slovačka, Češka, Italija, Kina, Poljska), nastupâ u zajedničkim projektima s drugim ansamblima, osvojenih nagrada na međunarodnim i nacionalnim zborskim natjecanjima, samostalnih koncertnih nastupa, sudjelovanja u opernim, operetnim i dramskim predstavama, snimanja

nosača zvuka i drugih projekata. Zbor je razvio suradnju sa značajnim orkestrima, dirigentima i solistima iz Hrvatske, Mađarske i Srbije, od kojih treba izdvojiti orkestar Panonske filharmonije, Simfonijski puhački orkestar Hrvatske vojske, Oporni ansambl Hrvatskog narodnog kazališta u Osijeku, Vojvođanski simfonijski orkestar, Orkestar Sveučilišta u Pečuhu. Od većih klasičnih glazbenih djela zbor je izveo sljedeće skladbe: A. Bruckner: *Misa u e-molu*, F. Schubert: *Deutsche Messe*, J. S. Bach: *Božićni oratorij*, W. A. Mozart: *Krunidbena misa*, A. Bruckner: *Requiem u d-molu*, B. Britten: *A Ceremony of Carols*, G. Fauré: *Requiem*, A. Ramirez: *Missa criolla*, L. van Beethoven: *IX. simfonija*, C. Orff: *Carmina burana*, Z. Grgošević: ciklus *Okolo žnjačkoga venca*, D. Bobić: oratorij *Izajja*, D. Bobić: kantata *Jerihon*, B. Britten: *The world of the Spirit*, J. Trotta: *Septem ultima verba*, J. Rutter: *Magnificat*, J. Rutter: *Mass of the Children*, A. L' Estange: kantata *Zimbe*, G. B. Pergolesi: *Magnificat*, G. B. Pergolesi: *Stabat Mater*, G. Puccini: *Messa di Gloria*. Zbor je sudjelovao i u scenskim uprizorenjima opera *Così fan tutte* i *Čarobna frula* W. A. Mozarta, *Ljubavni napitak* G. Donizettija, *Carmen* G. Bizeta te operetâ i mjuziklâ J. Strauss ml: *Šišmiš*; *Trenk Cabaret*; *Princ Eugen* i drugih.

Na temelju umjetničkih kvaliteta zbor je osvojio i nekoliko vrlo značajnih nagrada: dvije prve nagrade, od kojih jednu za najbolju izvedbu djela hrvatskog autora Hrvatskog društva skladatelja te drugu nagradu na festivalu *Cro Patria* u Splitu, prvo mjesto i zlatnu medalju na 19. Međunarodnom natjecanju komornih zborova u Pečuhu (Mađarska) te posebnu nagradu za najbolju izvedbu suvremene skladbe, srebrnu medalju na 4. zborskoj olimpijadi u Xiamenu 2006. godine (N.R. Kina), srebrnu medalju na Međunarodnom natjecanju pjevačkih zborova *Anton Bruckner* u Linzu (Austrija).

Composer and music pedagogue **ADALBERT MARKOVIĆ** (Zagreb, 19 February 1929 – Zagreb, 5 January 2010) completed his composition studies under L. M. Škerjanc at the Academy of Music in Ljubljana in 1959. He was as a high school teacher in Zagreb (from 1954); a music editor at Radio Zagreb (1957-1961), a teacher at the *Pavao Markovac* Music School (1961-1972) and a professor at The Faculty of Teacher Education (1972-1978). He worked at the Music Academy of the University of Zagreb (1978-1999), at first as an associate professor, then as a full professor and head of the Department of Music Culture. He was also a professor at the Faculty of Education in Osijek (1985-2003). In 1945, he began leading amateur choirs, and was the conductor of the Cultural and Artistic Association *Ivan Goran Kovačić* in Zagreb from 1961 to 1971. He was continuously active in the Croatian Composers' Society and the Composers' Association of Yugoslavia from 1967. He was the president of the Croatian Composers' Society on three separate occasions (1986-1988, 1992-1995 and 1998-2000), and was also its secretary general from 1967 to 1979. He was the artistic director of the Days of Croatian Music from 1979 to 1990. He devoted himself to the copyright protection, the social recognition of the composer status and the promotion of Croatian music both in the country and abroad. He was acting secretary general and chairman of the Copyright Protection Committee of the Composers' Association of Yugoslavia and president of the Croatian Association of Music Teachers. He is the author of a large

opus that includes almost all musical forms except the opera. Awards: the *Vladimir Nazor* Lifetime Achievement Award (1991); the City of Zagreb Award (1993); the *Boris Papandopulo* Award of the Croatian Composer's Society (1998); the Lifetime Achievement Award of the Croatian Society of Music and Dance Teachers (1998); the medal of the Order of Danica Hrvatska with the Effigy of Marko Marulić (1995); the medal of the Order of Danica Hrvatska with the Effigy of Antun Radić (1997); the Croatian Tamburitza Music Festival: 13 *Pajo Kolarić* Tambura gold plaques, 1 silver plaque, 2 gold medals.

“As time goes by and a necessary distance from the events in the Croatian music of the late 20th century is created, the concept of complexity of our compositional landscape is increasingly based on starting points which discern this complexity not only through contradictory aesthetic views, but a significant part of the Croatian compositional activities of the time belong to ideas that stem from traditional compositional values, which only here and there allowed stepping out into the new, as this new was seen not as a drastic intervention in perspective, but simply as one of the possibilities added to the existing, known and tried-out ones. A group of composers with such compositional roots, referenced here only on the whole and sometimes known as the third movement of Croatian composers, has, nevertheless, left an indelible mark on the history of Croatian music of the late 20th century, not just because of certain anthological works, but also because of the place and position in the very structure of this oeuvre, with the complexity of the parallel yet different compositional aesthetics ensuring the necessary uniformity of the anchorages on which the future of this music rested.

Adalbert Marković (1929 – 2010) is without doubt one of the best-known members of this group of composers. He is a composer whose particular interests mainly include chamber and choral music, and music for tamburitza ensembles, with several important vocal-instrumental works. In the predominant fields of interest of the composer, it is possible to discern specific characteristics that define the artistic expression of the author and could be described as a) an emotionalized syllable which the author himself calls the neo-romantic concept of tonal material arrangement as its general characteristic. This general characteristic is, however, based on a strong sense of lyricism in music, which, in his

early years of composing, would almost always be complemented with a richness of expression, color and orchestration and “strong kinetic energies” – as Borko Špoljarić wrote – and would evolve in later period into a developed and organized expression, often concentrated almost succinctly in an effort to achieve the most impressive effect possible with as few means as possible; (b) a tendency to a highly sublimated expression, which is most evident in the treatment of the form, and may often contradict a); c) poetry as a source of inspiration, and in close relation to the articulation of the formation; the result is d) a continued interest in vocal quality, both in choral music and in solo songs or the vocal element as the pure source of sound not impaired by the meaning of the word.

Two large groups of works – for choirs and tamburitza ensembles – were written in part for utilitarian and practical reasons, inspired by the needs of specific amateur or, less often, professional ensembles or thematic festivals such as the Croatian Tamburitza Music Festival in Osijek, and in part out of preference for a particular type of musical expression. Of course, the vocal idiom, as mentioned, is very high on this scale of preferences, and was there from the beginning, from the time when he was very actively involved in choirs and choral music. Choral music is one of the fields in which we can see not only the extent of Marković’s interests, but it is also the area that confirms the previous assertion on diversions into the new, or more specifically, on the inclusion of specific insights about the new in traditional musical expression. He was always guided by his own experience as a practicing musician conscious of the needs, but also of the possibilities of Croatian, mainly amateur, choral singing. His choral syllable is, therefore, always clear, formally clearly

founded and articulated, in accordance with the chosen textual template. The motion of the choral mass in his opus is always functionally aligned with the verse as the application of certain elements characteristic for Marković's expression also depends upon it; this means modality, metric details, application of polyphony and features of musical folklore of certain regions, which then determine the specific color, that is the coloring of the piece as a whole." (Erika Krpan: *Adalbert Marković, Cantus*, 2004, pp. 9 – 10.).

An important part of the choral segment of Marković's opus contains several works of sacral character, including the astounding six masses (the first was written in 1955 and the last in 1990). The sacral part of Marković's opus shows the evolution of the composer's basic traits, especially impressive in the **two masses** that are part of this edition. In Marković's compositional style all is clear, transparent and follows the inherent rules that the author abides by and rarely deviates from. Marković adhered to the compactness of the form and clear structure of his compositions, basing this compactness primarily on the traditionally established rules. However, in both masses on this CD, the author left out *Credo*. It is now nearly impossible to figure out why he did it; whether this was a demonstration of personal questions and doubts or whether the musical material merely conditioned a certain sequence of musical events. Knowing the author and his artistic and personal views favors the latter possibility, which is, in a way, confirmed not only by the clarity of the form of individual movements, but also by the effort to trigger events within each movement that bring each movement to life in a specific way, be it through modulations, imitation procedures or working with a motif. A feature of Marković's entire vocal-instrumental music is a strong

and clear connection between music flow and text. “Marković’s attention is focused on the dramaturgy of the musical form, which entrusts strong kinetic energies to certain motifs and musical phrases, which, in the way of human speech, always directs its unique music flow forward.” (Borko Špoljarić, commentary on the CD Adalbert Marković: *Moments musicaux*, HDS/MBZ/HDS, Zagreb, 1999). The organ support in the two masses is not only a support for intonation, but is also strongly anchored in the polyphonic fabric of the compositions, whereas the solo soprano section in the *Croatian Mass – John Paul II* for female choir, soprano solo and organ from 1982 is more like an associated individual prayer that superimposes and joins the singing of the ensemble. His sacral opus – both in quantity and artistic quality – places Marković among the followers of the most prominent 20th century Croatian authors of sacral music, such as Anselmo Canjuga and Albe Vidaković. The most valuable thing about this music is definitely its live performance. Dada Ruža, a renowned professor and choirmaster from Varaždin, rightly pointed out: “This is the opus that, during the life of the author and now, when he is gone, continues to live and sound in choir programs, ranging from simple school recitals to the most prestigious international competitions.” (Quote from David Rožmarić: *Adalbert Marković: Hrvatska misa in D*, <https://zir.nsk.hr> - accessed April 25, 2022.)

Erika Krpan

ANTOANETA RADOČAJ-JERKOVIĆ, PhD, conductor and music pedagogue, graduated in solo singing from the Music Academy in Zagreb and in music culture from the Faculty of Education in Osijek. She holds a master's degree in choral conducting from the Faculty of Music and Visual Arts of the University of Pecs (Hungary) and in music education from the Music Academy in Zagreb. She obtained her PhD in choral education, the doctoral program in education, from the Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Zagreb. She trained as a conductor abroad, in Hungary, Germany and the United States, in prestigious music academies such as the Eastman School of Music and the Westminster Choir College. She is an associate professor at the Academy of Arts and Culture in Osijek, where she teaches choral art, conducting and music pedagogy, and serves as vice-dean for academic affairs and students. She has held numerous concert guest performances in Croatia, Greece, Italy, Germany, Poland, the United Kingdom, Austria, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Canada, China, Sweden, France, Russia, the USA and Australia. She was especially successful with the Brevis Vocal Ensemble, with which she appeared at the Carnegie Hall in New York (USA) in 2013, at the Grand Philharmonic Hall and the State Academic Capella in St. Petersburg (Russia) in 2016 and at the Sydney Opera House in Sydney (Australia) in 2017. She has won over thirty awards for her artistic work at national and international choir competitions. She also received the *Coat of Arms of the City of Osijek* for her contribution to music culture and art. She has recorded for radio and TV and released 12 CDs, the most notable being the latest, *Brevis Vocal Ensemble—Choral Journey through the Centuries* by Croatia Records (2020). She has published on music pedagogy and choral singing both in the country and abroad. To date, she has published two books, *Singing in Music Teaching* and *Choral Singing in Education*, and

has edited a number of almanac editions. She is a member of national and international panels at choral music competitions and regularly holds courses, lectures and workshops for choirmasters.

Organist **MILAN HIBŠER** graduated in philosophy and religious culture from the Institute of Philosophy and Theology of the Society of Jesus in Zagreb. After studying philosophy, he enrolled at the Institute for Church Music of the Catholic Faculty of Theology in Zagreb, where he studied organ (which he graduated in the class of Professor Mirta Kudrna) and improvisation (under Professor Ante Knešaurek). He regularly attends classes and masterclasses in organ music interpretation with José Luis González Uriol (Spain), Roman Perucki (Poland), Mario Penzar (Croatia), Karen de Pastel (Austria), Danijel Drilo (Germany), Gabriel Bestion de Camboulas (France), Lorenzo Ghielmi (Italy) etc. He holds a master's degree in organ and sacral music (*summa cum laude*) from the Academy of Music in Ljubljana, where he studied in the class of Professor Mario Perestegj (organ), Professor Maks Strmčnik (improvisation) and Professor Ivan Florjanc (organ composition). He received the *Prešern Award* for his master's recital performed on the Franciscan church organ in Ljubljana. He has recorded a number of CDs as an organ accompanist, improviser and arranger. He devotes himself to composing liturgical, chamber, choral and organ music and is an associate member of the Croatian Composers' Society and a member of the Croatian Society of Musical Artists. He won two bronze medals for his compositions at the international *Cro Patria* competition for new compositions (in 2018 and 2019), and a second prize at the Croatian Cultural Association competition in 2020. He is one of the few Croatian organists actively committed to organ improvisation. He is a member of the editorial board of the scientific journal for church

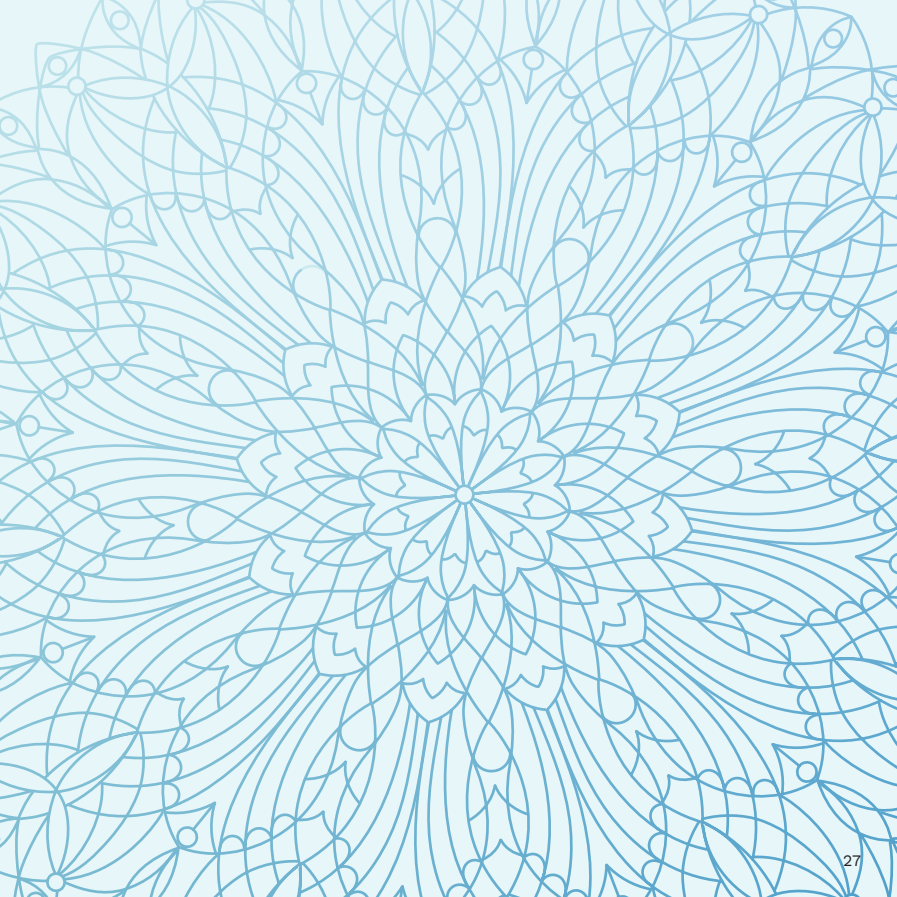
music Sveta Cecilija. As an organist, he has performed in BiH, Slovenia, Austria, Italy, Czechia and Hungary, and in Croatia has performed at all major organ music festivals (Zagreb Cathedral Organ, Heferer Organ Festival, Sounds of Zagreb Cathedral Organ, Ars organi Sisciae, Organ Heritage of Vis Island, Organ Evenings in the Požega Cathedral, Petar Nakić Organ Festival etc.). He is the main organist at the shrine of St. Anthony of Padua in Sv. Duh in Zagreb, and has occasionally played in the Zagreb Cathedral. He is an associate professor at the Institute for Church Music of the Catholic Faculty of Theology and teaches improvisation, organography and organ.

Soprano **VALENTINA FRIDRICH** (1996, Požega) finished the primary and secondary music education, the piano program, in the class of Professor Emilija Navratil. In 2020, she graduated summa cum laude in singing from the Academy of Arts and Culture in Osijek in the class of Professor Vlaho Ljutić. At the *Lav Mirski* International Singing Competition in 2016 she won the first prize in the category of chamber ensembles, and in 2017 the first prize in the category of musicals. She received the Rector's Award in the 2016/2017 academic year as a member of the Opera Ensemble of the Arts Academy in Osijek, led by Professor Dr Berislav Jerković, for the production of the opera *L'elisir d'amore* by Gaetano Donizetti. She then received the Dean's Award (in the 2018/2019 academic year) for achievement in artistic work in music and her success during her studies. As a member of the mentioned ensemble, in the 2017/2018 academic year she also participated in the production of W. A. Mozart's opera *The Marriage of Figaro*, in the role of *Chérubin*, and a year later in the production of Giacomo Puccini's opera *Gianni Schicchi*, in which she played *La Ciesca*. During the 2018/2019 academic year she participated

in the production and concert premiere of W. A. Mozart's opera *The Magic Flute*, in which she played the *Second Lady*, under the baton of conductor and music director of the Hungarian National Opera from Budapest Balázs Kocsár. She regularly performs at concerts and takes part in projects organized by the Academy's Department of Music. She was briefly a member of the Choir of the Croatian National Theater Opera in Osijek, after which she began to teach piano. In her spare time, she continues to sing, mainly sacral music, in Šibenik, where she currently lives and works.

THE CHOIR OF THE ACADEMY OF ARTS AND CULTURE IN OSIJEK is this Academy's oldest and most representative artistic ensemble. It was established in 1985 when the university program of music culture at the Faculty of Education of the Josip Juraj Strossmayer University in Osijek began. From 2004 to 2018 it was run by the Arts Academy and since 2018 it has been run by the Academy of Arts and Culture in Osijek. Throughout its history as it is today, the *Academy Choir* is an important part of the identity of the Department of Music and is a favorite place for meetings and artistic activities by all students and generations. The conductor and artistic director of the choir from its founding up to 2006 was Josip Jerković, Full Professor, MA, and since 2006 Antoaneta Radočaj-Jerković, Associate Professor, PhD. The choir has, to date, produced an impressive number of different, and important projects which include international concert tours and collaborations (Slovenia, Austria, Hungary, Serbia, Bosnia and Herzegovina, France, Belgium, the Netherlands, Germany, Slovakia, Czechia, Italy, China, Poland), performances in joint projects with other ensembles, awards won at international and national choir competitions, solo concerts, participations in opera, operetta and drama

productions, CD recordings and other projects. It has collaborated with leading orchestras, conductors and soloists from Croatia, Hungary and Serbia, including the Pannon Philharmonic Orchestra, Symphonic Wind Orchestra of the Croatian Armed Forces, Opera Ensemble of the Croatian National Theater in Osijek, Vojvodina Symphony Orchestra, University of Pecs Orchestra. The most important classical works it has performed include the following: A. Bruckner: *Mass in E minor*, F. Schubert: *Deutsche Messe*, J. S. Bach: *Christmas Oratorio*, W. A. Mozart: *Coronation Mass*, A. Bruckner: *Requiem in D minor*, B. Britten: *A Ceremony of Carols*, G. Fauré: *Requiem*, A. Ramirez: *Missa criolla*, L. van Beethoven: *Symphony No. 9*, C. Orff: *Carmina Burana*, Z. Grgošević: cycle *Around the Harvest Ring*, D. Bobić: oratorio *Isaiah*, D. Bobić: cantata *Jericho*, B. Britten: *The World of the Spirit*, J. Trotta: *Septem ultima verba*, J. Rutter: *Magnificat*, J. Rutter: *Mass of the Children*, A. L' Estange: cantata *Zimbe*, G. B. Pergolesi: *Magnificat*, G. B. Pergolesi: *Stabat Mater*, G. Puccini: *Messa di Gloria*. The choir has also collaborated in the stage performances of these operas: W. A. Mozart: *Così fan tutte* and *The Magic Flute*, G. Donizetti: *L'elisir d'amore*, G. Bizet: *Carmen* and operetta and musical by J. Strauss Jr: *Die Fledermaus*; *Trenck cabaret*; *Prinz Eugen* and others. The choir has won a number of important prizes for its artistic excellence, such as two first prizes by the Croatian Composers' Society, one of which was for the best performance of a piece by a Croatian author and a second prize at the *Cro Patria Festival* in Split, the first prize and a gold medal at the 19th International Chamber Choir Competition in Pecs (Hungary) and a special award for the best performance of a contemporary composition, a silver medal at the 4th Choir Olympics in Xiamen in 2006 (PR China), and a silver medal at the *Anton Bruckner International Choir Competition* in Linz (Austria).

Snimljeno 2018. godine u samostanskoj crkvi Presvetoga Srca Isusova u Đakovu.
Recorded in 2018 in the Monastery Church of the Sacred Heart of Jesus in Đakovo.

**Tonsko snimanje | Sound
engineering:** Vinko Šincek

**Miks i mastering | Mix and
mastering:**
Vinko Šincek, Željko Nikolin

Autorica teksta | Texts by:
Erika Krpan

Urednica | Editor:
Srđana Vrsalović

Lektura | Language Editing:
Mirna Murati

Prijevod | Translation:
Ankica Žarnić

Likovno oblikovanje | Design:
Emil Šimik, Econik d.o.o.

**Fotografija A. Markovića |
Photography of A. Marković:**
Damil Kalogjera

**Fotografija Zbora | Photography
of the Choir:** Arhiva PZ Akademije
za umjetnost i kulturu u Osijeku
| Archive of the the Choir of the
Academy of Arts and Culture in
Osijek

Nakladnik | Publisher:
Cantus d.o.o.

**Za nakladnika | For the
publisher:** Mirjana Matić

Broj izdanja | CD number:
88924504442

Zagreb, 2022.

Izdanje je objavljeno uz potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.
The CD has been released with the support of the Ministry of Culture and Media of
the Republic of Croatia.